

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Vabariigi President
otsus
algtekst
25.06.2020
RT III, 26.06.2020, 1

„Välis teenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse“ väljakuulutamata jätmine

Vastu võetud 25.06.2020 nr 599

Jätan välja kuulutamata Riigikogus 10. juunil 2020 vastu võetud "Välis teenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse", kuna see on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega.

1. Toetan välis teenistuse seaduse ajakohastamist ja selle sätete ühtlustamist „Avalikuteenistuse seadusega“, kuid leian, et vastuvõetud seadus on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse §-dega 12, 26 ja 27 osas, mis käsitlevad välisesinduses töötava pikaajalisse välislähetusse saadetud teenistuja ja ametnikuga kaasasolevale abikaasale ettenähtud sotsiaalsete tagatiste andmist (vastuvõetud seaduse § 1 punktid 9, 63, 65 ja § 2 punkt 1, millega muudetakse avaliku teenistuse seaduse §-i 46).

2. Nimetatud sätted reguleerivad üksnes kaasasolevale abikaasale ettenähtud abikaasatasumaksimisega seonduvat, kuid ei laiene kooseluseaduse alusel registreeritud elukaaslasele. See on vastuolus põhiseaduse §-s 12 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttega. Nii välis teenistusse saadetavate diplomaatide perekonnaseaduse alusel abielu sõlminud abikaasad kui ka kooseluseaduse alusel registreeritud elukaaslased on oma suhted reguleerinud Eesti Vabariigis kehtivate seaduse alusel, mistõttu tuleb selliseid perekondi kohelda ühetaoliselt. Välisriigiskaasasolevale abikaasale või elukaaslasele makstavad tasud ning nende eestkaetavad kulud on vajalikud välis teenistuses oleva ametniku või teenistuja põhiseaduse §-dest 26 ja 27 lõikest 1 tuleneva perekonnapõhiõiguse tagamiseks. Abikaasade ja registreeritud elukaaslaste erinevat kohtlemist perekonna elamise võimaldamisel ei saa lugeda põhjendatuks ja ajakohaseks. Samal seisukohal oli ka Riigikogu väliskomisjon seaduseelnõule 45SE II teiseks lugemiseks esitatud muudatusettepaneku selgituses¹.

3. Riigikohtupõhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on 10.04.2018 määruses nr 5-17-42 punktis 38² selgitanud, et kooseluseaduse ja teiste õigusaktide vaheliste vastuolude ilmnemisel tuleb nende ületamisel lähtuda asjakohastest tõlgendusvormidest ja -printsipidest, nagu näiteks *lex posterior derogat priori* (hilisem seadus muudab varasema), millest järeldub, et registreeritud elukaaslase laienevad kõik abikaasa osas kehtestatud reeglid. Seetõttu tuleks pikaajalises välislähetuses töötava ametniku ja teenistuja kooseluseaduse alusel registreeritud elukaaslase õigusikäsitleda samalaadselt pikaajalises välislähetuses töötava teenistujaga abielusoleva abikaasa sotsiaalsete tagatistega.

4. Abikaasaja registreeritud elukaaslase erineva kohtlemise küsimust sotsiaalvaldkonnas on Riigikohus arutanud oma 18.12.2019. a. otsuses nr 5-19-42 punktides 55–58³, kus oli arutuse all riigi poolt sotsiaalmaksu maksmine registreeritud elukaaslase eest. Riigikohus luges vaidlusaluse „Sotsiaalmaksuseaduse“ § 6 lõike 1 punkti 8 põhiseaduse §-ga 12 vastuolus olevaks, sest see kohtleb sarnases olukorras olevaid isikuidebavõrdselt ja riivab seetõttu põhiseaduse § 12 lõikes 1 tagatud üldist võrdsuspõhiõigust). Oma otsuses rõhutas Riigikohus, et vaidlusalusest sätestatule ebavõrdse kohtlemise mõju registreeritud elukaaslasele on kaalukas, kuna selle tõttu jääb ta ilma ravikindlustusest ning pensionikindlustuse maksetest. Nimelt sätestab kehtiv „Sotsiaalmaksuseaduse“ § 6 lg 2 p 2, et „Välis teenistuse seaduse“ § 67 ja „Avaliku teenistuse seaduse“ § 46 alusel abikaasatasu saava isiku eest maksab riik sotsiaalmaksu. Sellest tulenevalt leian, et ka nimetatud säte on eeltoodud põhjustel vastuolus põhiseaduse §-ga 12.

5. Tähelepanu tuleb pöörata siinjuures asjaolule, et Riigikogu on juba erinevates seadustes võrdsustanud nii abielu kui ka kooselulepingus sõlminud isikud. Seadusandja on muutnud „Perehüvitiste seadust“, lülitanud vanemapuhkuse ja -hüvitise süsteemi soodustatud isikuna ka registreeritud elukaaslase („Perehüvitiste seaduse“ § 33 lõige 1, 1. aprillil 2022 jõustuvast redaktsioonis). Ka „Töölepinguseaduse“ § 65¹ lõike 1 punkt 3 annab täisealise sügavapuudega isiku abikaasale või registreeritud elukaaslasele õiguse saada hoolduspuhkust.

6. Riigikohtupõhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on 2. detsembri 2004. a. otsuses nr 3-4-1-20-04 punktides 44 ja 45⁴ märkinud, et Vabariigi President saab vaidlustada seadusandja tegemata jätmist (tegevusetust), kui andmata jäänud norm kuuluks just vaidlustatud seaduse koosseisu ja see on vaidlustatud seadusega olemuslikult seotud. Olen arvamisel, et „Välis teenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise

seadust“ tuleb lugeda seaduseks, millega on olemuslikult seotudabikaasatasu maksmise võimaldamine registreeritud elukaaslasele.

Lähtudes eeltoodust teen ettepaneku 10. juunil 2020 vastu võetud „Välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadust“ Riigikogus uuesti arutada ning viia see vastavusse Eesti Vabariigi põhiseadusega.

¹Välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 45 SE II

²<https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=5-17-42/9>

³<https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=5-19-42/13>

⁴<https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-4-1-20-04>

Alus: Eesti Vabariigi põhiseaduse § 107.

Kersti Kaljulaid